

ACC. N:R M. 9646 : 1-9.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Amanda Åkerström

Härad: Bjäre

Adress: Vejby, Vejbydätt.

Socken: Barkåkra

Berättat av:

Uppteckningsår: 1945.

Född år 1883 i Barkåkra.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fruktkäppar och gullomte

s. 1-2.

LUF 48.

Hemmetts prydnade

s. 3-9

" 49.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 9646: 1.

Julklappar och Jultomte.

Sedan med julklappar var nog g. så vanlig för.
Min mor berättade att i hennes ungdom var
det g. brukligt att giva varandra gåvor. Men
ibland före kom det att man kastade in sin
gåva genom dörren för att sedan försvinna så fort
som möjligt. Sålunda talade hon om att hon
i sin ungdom en julafton kastade in en julklappa
till herrskapet på Rosendult. Det var en ofantligt
stor gubbe bakad av vetebröd. Han passerade på
jult som herrskapet satt till bords. Öppnade
dörren och så skjutade paketet över golvet sin.
fick hon brätt med att komma ut därifrån.

Det var en stor skam om den som kastade paketet
blev ertappad och igenkänd trots förklädnad.

I min egen ungdom brukades det g. heller med
julklappar. Det är först på dessa sista tretio åren

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L. WF 48.

2

som bruket att giva varandra gåvor kommit
i farten. Likaså att julkonsten kommit
dit g. varit så länge. När Sanatoriet 1903 öppnades
och folk från skilda vill. kom dit kom här också
en del nya seder och bruk för att de ska bli
spridda ut i trakten. Där var det också som de
bröjde med julkonsten både i bilden och med
en person som blädde ut sig. Över julboken or valde
var på senaste tiden kommit i bruk.

I min barndom brukade ofta unga pojkar klä ut
sig i gamla trasor, svärta sig i ansiktet och så gå
från gård till gård för att med en pistol skjuta
in julen. Pistolen var endast laddad en kvallnatt
med ett smutt ända bra. Så blev de bjudna
in på en julsup där någon skulle leta om
att de var igenkända. Över skolskiftet
var det mycket osäkert att säga varandra julkort.
Det var stora rykten som man använde då.

ACC. N:R M. 9646:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Heimants pygöande.

Någon lövning i hemmen vet jag ej om någon är
någon någon är död. Då brukas nu som förden liknandet
lösas med brestom. Brestom läggs ännu utan på ett
mus på vägen där ett liktåg kör vägen fram.

Mamma är här nog ingen som står så på golvet
men i min barndom hade vi aldrig annat. Det var
fin vit sjösand. Bresten mycket som ett på tag i.
Det är bara på enstaka ställen vid stranden den finns.
Golvet skall skuras varje lördag så det lyfts vitt
genom sanden. Att sudda ett golv riktigt var en
konst att lära. Så sanden blev pent förslod. Likaså
skulle eniset repas med sanden och thos över golvet
över det jemt och fint. När eniset repades doftade det
gott. Varje morgon dänkete man golvet med vatten.
varpå man med en risbräst separade det rent vassa
åter suddade. Ett särskilt kapitel var det med
spottbäckar. ibland fanns det två en för fur själ.

LUF 49.

ACC. N:R M. 9646:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och en för annat folk. Spott backarna skulle rengöras
varje morgon med vatten sedan skulle ny sand och
enris läggas i. I sin tidiga barndom brukade man
läsa in lite vaka på juleaftan och breda ut den på bordet
varje minna bröden fingo välla till på den för att
läsa, korpa skata och slå kullerbyttor. På samma
sätt av 90-talet började folk vika trasor
och lägga på golven. Sedan det bruket kommit
igång var det slut med sanden på golven. Bäst
i undantagsfall, om man t.ex. skulle ha in en
vår Toq. mattorna bort och golven fingo åter sandas
Man använde ej dukar på bordet i vardags. Man
skurade bordskivorna och om någon påvärd kom
som skulle ha traktirer lades på bordets ena
korfända en smal linbened med fransar. Stora
dukar användes endast vid högtider och kalas.
Om någon särskild bordsprydnad vet jag ej.
Det var väl huvudsakligen en massa smet som fanns på bordet.

I dagligstugan fanns nästan överallt utläggspisar.
I sådana eldades utifrån köket. Spisarna voro
av järn gjutna med mönster. De flesta var så kallat
Göien och draken och bildade andra en kejsarebild.
Men så fanns här också sådana som hade
s.k. sommarstugor, där hade de vita kakelugnar
men jag tror ej att de någonsin eldade i dem.
Ej långt härifrån finnes en gammal gård
med en sådan kakelugn.

Turau det elektriska ljuset blev allmänt
hade man ju sina fotoljor lampor, men innan
den tiden var det kandelabrer som främst
lysa upp rummen. Det var ett väldigt ljus. En
liten vecka på ett fat med tran det var flera lampor
Fast här fanns nog lite färre tranlampor också.
Hos en grann här här de en gammal lampa av
glaserat lergods med särskild plats för vaxen och
så fatet till rummen och så ett handtag ett tvillars fi.

ACC. NR M. 9646:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Visst hade de fönsterkänan men det var nästan alltid
pelargonier också myrten. Om myrten visade
tecken till att blomma röps alla knoppar av.
När en myrten blommade varslade det om lik
i huset. Därför ser man så sällan en blommande
myrten här. Folk är vidskepliga än idag. Och nu
är där mer tur en stickling eller som vi här säger
en planta stjälk än om man tigger den. Som
bara såg jag en gång en kalmbrona, den var
pyddad med röda silkepappars renser, jag har
aldrig sett mer än den, så sådana voro väl ej så
vanliga. Till julen pryddes väggarna med s. k. gulaker.
Det var bilden av den heliga familjen från barhet
i krubban. Hela Jesu liv. Areda prydnader voro
s. k. orinnes tavlor. De voro insatta mellan glas och
cass. Födelse tavlor voro försedda med en krona
av pappersblommor och så barnets namn och födelse-
datum, de voro i bokliga pärjar.

5

Döds tavlor, voro helt vita med påklistrade
svarta figurer. Där var en likkista, ett ljus vid
vardera ändan av kistan, så var där enpa ruvad
så en speluväns och så den dödes namn och årtal.
Sådana tavlor fanns nästan utan undantag
i varje hem. En gammal bokbindare tillverkade
dem här i denna trakt. I vanliga allmogets hem
hade de nog ej så mycket tavlor förän de
billiga olje kyckeln kommo i bruk. Det var ju
merit de kunniga som då fingo pryda väggarna.
Vid julen togs då fram alla vaskra vörda
Täcken i stollakar och alla andra konstvärnader
De lades över sängarna och kistorna. i stua
drälldukar lades på bordet där även kemstäfte
talglys hade sin plats. Redvid talglysen på stakens
tallrik låg ljussaxen, i de flesta fall av mässing
att ha tillreds för att smyta ljusen. De flesta av
mina uppgifter om jag från min mor.

De flesta av de gamla kvinnorna i släkten är borta
mer eller mindre så därifrån är ingen ting att berätta.

Men det är en sak som jag ofta undrar över vad
det kan betyda.

Min mor brukade säga när vi fattades något,
om t. ex. brödet eller fläsket var slut:

Men här vi fått Olsmässokrog hit. Det är ett
mycket gammalt tal men var det nästamma
från kan jag ej lyckats utforska.

Kanske arkivet vet det?

Jag har frågat flera äldre personer alla vet
vad det betyder men ingen vet varifrån
det kommer.

Amanda Olsson

ACC. NR M. 9646:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Angående spottbacken borde jag kanske utförligare beskriva hur de sågo ut:

En spottback var en fyrkantig trälada som fylldes båda öfver och under med grönvilt. Det var en mycket viktig sak bland de andra smöblerna och som husmoder kunde det vägas att på spottbacken kunde man se hur roga och ordningsfull hon var. Aldrig fick någon spotta på golvet i ett ordentligt hus.

Det är många år sedan den sista spottbacken försvann från hemmen så folk behöver väl ej spotta så mycket nu som förr.

Angående spottbacken